

INFORMACIJSKE OPERACIJE KAO SREDSTVO KOGNITIVNE SUPERIORNOSTI – TEORIJA I ISTRAŽIVANJE TERMINA U BIH

DOI: <https://doi.org/10.37458/nstf.24.2.4>

Dr.sc. Robert Kolobara*

Sažetak: Cilj današnjih informacijskih operacija je svrgavanje realnosti tj. uspostavljanje nametnute percepcije i shvaćanja koji vode do istog razmišljanja, a koje će u konačnici izazvati željeno djelovanje. Stoga masovni mediji više ne prenose samo interpretacije svršenih događaja ili modeliraju narativ nego i uče ciljanu publiku kako pravilno razmišljati time producirajući bihevioralni ishod političkog i socijalnog karaktera. Posljedično političko-sigurnosnom evolucijom, komunikacija je postala sredstvom novog hibridnog rata gdje je cilj kognitivna superiornost kao ultimativni alat podčinjavanja i vladanja. Ovaj rad se bavi teorijom i istraživanjem termina informacijskih operacija i kognitivne superiornosti u Bosni i Hercegovini kroz socijološko terensko anketno ispitivanje stanovnika s ciljem induktivnog utvrđivanja stupnja znanja i svjesnosti javnosti o istima.

Ključne riječi: Informacijske operacije, kognitivna superiornost, društvene mreže, digitalni neurotoksikanti, invazivna informacija.

* dr. sc. Robert Kolobara (rođen 1985., Mostar, Bosna i Hercegovina) trenutno je direktor Top Consulting d.o.o. Profesionalnu karijeru započeo je u sektoru privatne zaštite, a potom nastavio u državnim sigurnosnim strukturama. Magistrirao je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu – Republika Hrvatska, iz područja sigurnosnih politika i međunarodnih odnosa, a doktorirao na Sveučilištu u Mostaru, Filozofski fakultet BiH 2016. na području komunikacijskih i informacijskih znanosti. Njegovi istraživački interesi uključuju informacijsko ratovanje, masovne medije, nacionalnu sigurnost, obavještajnu djelatnost, psihologiju i političke kampanje. Objavio je jednu knjigu Ideologija moći - Informacija kao sredstvo i nekoliko članaka. Kontaktirati ga je moguće na robertkolobara@gmail.com

Uvod

Različiti autori pišu da je došlo do mnogih razvoja u manjim intelektualnim centrima diljem svijeta za potencijalni razvoj cyber kontrole osnovnih misaonih procesa za velike segmente svjetske generalne populacije. Autori poput Kelly-a ističu da je centralna osovina našeg vremena beskrajna ubrzana promjena. Zbroj ljudskog znanja se eksponencijalno ubrzava kako se mijenja njegov pristup i infrastruktura, navode Hartley i Jobson.

„Mi koristimo riječ 'noosfera' koja se referira na ukupne informacije dostupne ljudima. Riječ 'technium' s druge strane se odnosi na to da bi se referirali na tehnologiju kao čitav sustav. Ubrzana promjena u techniumu je očita. Nove tehnologije niču prije nego li smo savladali stare. Opasna eksploatacija je jednostavnija zbog sve više omogućenih strojeva i smanjenja barijera između stručnog znanja i krajnjih korisnika. Mi čak svjedočimo i nastajanju novih forma kognitivnog. Napravili smo pomake u razumjevanju i povećanju ljudske spoznaje. Sada moramo zbrojiti utjecaj umjetne inteligencije (UI) i kognitivnih objekata, procesa i okoline“ (Hartley i Jobson, 2021.).

Od Vestfalskog ugovora 1648. Vestfalski red je definirao nacionalne države kao glavne jedinice geopolitičkog sustava. U praktičnim terminima to je značilo da su diskusije o ratovanju i velikim konfliktima započinjale na nacionalnoj razini (McFate, 2019.). No u današnjem borbenom okolišu, ulazna razina počinje od pojedinca. Po mišljenju struke, ubrzano uzdizanje informacije kao moći donosi i urgentni imperativ za kognitivnu superiornost.

Još 1996. god. Manuel Castells, ugledni sociolog, dao je hrabro predviđanje u kojem je tvrdio da će internet integracija printanih, radio i audivizualnih modaliteta u jedinstven sustav imati utjecaj na društvo jednak kao i uspostava abecede (DiMagio, 2001., 309).

I doista, uspon društvenih mreža promijenio je prirodu komunikacije više nego pojava satelitske televizije, dvadesetčetverosatnih vijesti i svog modernog televizijskog informativnog programa zajedno. Simbioza pojedinačne povezanosti i masovnog emitiranja u realnom vremenu učinila je da viralnost redovito nadjača istinu u ulitmativnom natjecaju zaposjedanja pažnje. Rezultat je pojava i ustoličenje brojnih psiholoških, odnosno algoritamskih manipulacija, u kognitivnu sferu ljudskog organizma kroz viralni program koji čini se nikako ne

prestaje. U ovom kontekstu Singer i Emerson, genijalno zapažaju, „ako ste na mreži, vaša je pozornost poput dijela spornog teritorija, oko kojeg se vode sukobi za koje možete, a možda i ne shvaćate, da se odvijaju oko vas. Sve što gledate, lajkate ili dijelite predstavlja slični talas na informacijskom bojnopolju, privilegirajući jednu stranu na račun drugih. Vaša mrežna pažnja i akcije stoga su i mete i streljivo u beskrajnom nizu okršaja. Bez obzira jeste li zainteresirani za sukob ili ne, oni imaju interes za vas.“ (Singer i Emerson, 2018., 22-23). Društvene mreže postali su masovni informacijski honeypot-ovi („honeypot“ – obavještajni termin koji se odnosi, najčešće, na ženski mamac koji je neodoljiv za protivničke agente).

Golemi digitalni prostor čini vlastiti ekosustav milijardi ljudi gdje se fizičko i virtualno stapa u jedno, koje onda proizvodi proporcionalne posljedice na kognitivni, tjelesni ali i na pravni aspekt života pojedinca. Ono što je nekad bila televizija u smislu primarnog izvora informacija i oblikovanja javnog mnijenja, sada je pametni telefon. Razlika u razornosti utjecaja ista je kao u usporedbi štapnog dinamita i nuklearne bombe. U pitanju je naprosto druga dimenzija utjecaja, evolucija i stasanje nove agresivne vrste informacije koja nema nimalo empatije za prijašnju, informacije koju u ovom radu nazivamo invazivnom.

Kognitivna superiornost

Informacija je postala roba. Borba nad kontrolom informacijama i znanja je velika (Aspesi & Brand 2020.). Informacijsko ratovanje je generički pojam. Ono je dio oboje i konvencionalnog ratovanja ali i nekonvencionalnih konflikata (Hartley, 2018.). Također je i samostalna operacija (Kello, 2017.). Zbog toga što su ljudi konačna meta, sve informacije (uključujući i one pohranjene u ljudskom mozgu i naše učenje) su pod rizikom, a načini angažmana uključuju Internet i druge tehnologije poput televizije te ne tehnoloških modaliteta poput neverbalne komunikacije. Svaki aspekt naše kompleksne ljudskosti je mjerljiv i može biti ciljan. Postoji hijerarhija meta koja se proteže iz naše perjanice i traga na kemijskoj razini, kroz naše psiho-socijalne potrebe i nagone preko naših iracionalnih aspekata do našeg obrazovanog proširenog stanja, ističu Hartley i Jobson.

U svojoj knjizi *The Virtual Weapon* Lucas Kello ističe: „Ovo je onda glavna transformacijska odlika sigurnosti našeg vremena: Informacija je postala oružje u najčišćem smislu“ (Kello, 2017.).

Konfliktna matrica našeg doba ubrzane paradigmatičke promjene, uključujući nove oblike spoznaje, zahtijeva politetičke, višenamjenske strategije, talent iz novih i transdisciplinarnih zajednica znanja i umove koji su spremni za susret s neočekivanim. Napredak u znanosti o utjecaju može koristiti kaptologiju (računalno potpomognuto uvjeravanje) i naratologiju na vremenskim skalama u rasponu od redovitih objava vijesti do shi-a, navodi Kello. Ajit Maan, tvrdi da narativni rat nije isto što i informacijski rat već da je to rat oko značenja informacije (Maan, 2018.). Narativi opisuju značenje činjenica. Naracije su uvijek bile središnje za uvjeravanje čiji su alati uvjeravanja mnogostruki i moćni. Narativno ratovanje sastoji se od koherentne strategije koja koristi iskrene i lažne vijesti kao taktiku. Valuta narativa nije istina, to je značenje, poput poezije (Maan, 2018.). Ideja je stvoriti priču koja vodi do željenog zaključka. Priča ne mora biti istinita, ali mora odjeknuti kod publike. Učinkovita je jer zaobilazi kritičko mišljenje i oblikuje identitet publike, a time i njezina uvjerenja i postupke. (Martin & Marks, 2019.).

Kognitivna znanost je pokazala da se suprotstavljanje lažima ponavljanjem riječi 'ne' (ili nekim drugim negativnim) zapravo ima suprotan učinak. To jača lažnu izjavu u svijesti publike (Maan, 2018.). Kako bismo se suprotstavili lažnom ili uvriježenom mišljenju, moramo razumjeti pretpostavke, predrasude publike, društveno članstvo i identitet kako su trenutno konstruirani. Često je najbolje izbjeći izravni protunativ i umjesto toga upotrijebiti veći metanativ da preoblikuje ili obuhvati opoziciju. Općenito, važno je aktivno uključiti slušatelja. Ponudite veći, bolji, jači, pametniji alternativni način razumijevanja, identificiranja, djelovanja, ističe Maan. „Ako se uvjeritelj vidi kao autoritet, kao oni ili 'ne jedan od nas' od strane uvjeravajućeg, može biti korisno započeti s blagim prokazivanjem samoga sebe kako biste bili sigurni da ste na istoj razini s publikom kao korak prema zajedničkom tlu“ (Berger, 2020.).

Ovi konflikti povezuju ogromne rascjepove duž vremena i najtežih dimenzija od nanosekunde prije nego elektron dođe u brzom ratu do psiholoških sekunda prije nego mi se počnemo fizički ponašati, a sve kroz dinamiku tkz. lanca ubijanja pa do shi, orijentalne dijakrinijske strategije sadašnjosti koja kreira utjecaj u budućnosti koji se može izmjeriti u desetljećima ili stoljećima (Brose, 2020.).

Ministarstvo obrane SAD trenutno popisiva pet domena vojnog sukoba: kopno, more, zrak, svemir i cyber prostor (Chairman of the Joint

Chiefs of Staff, 2017.). No šesta domena, kognitivna, de facto postoji ali se tek sad počinje prepoznavati. „Kada se pregleda i analizira cyber domena vrlo brzo se zaključi da je to veliki ali ne i završni korak ka većoj moći, moći nad kognitivnom superiornosti. Ova kognitivna domena uključuje komplementarnost koja je dio svake domene pojedinačno ali i zasebna cjelina u nastajanju (koja nije samo zbroj ostalih dijelova) koja čini šestu domenu ratovanja. Ona se odnosi na nove forme kognitivnosti beskrajnog eksponencijalnog rasta zbroja ljudskog znanja, novih zajednica znanja i informacijskih pristupa, istovremeno oblikujući povjerenje, društvena članstva, značenja, identitet i moć“ (Hartley i Jobson, 2021.).

Kinetička superiornost nije više sigurna garancija. Sada sa višestruko različitim oružjima i metodama skrivenim iza mnoštva slojeva i njihovim „prebivalištem i imenom“, moramo imati kognitivnu superiornost (Ibid.). Ciljevi i pretpostavke ljudi, njihove razlike i percepcije i pogrešne percepcije o njima dio su kognitivne domene. Samuel Visner rekao je da je bojno polje vršenja utjecaja u kiberprostoru instrument nacionalne moći te dodaje da mi gledamo na kiberprostor u mnogočemu kao što gledamo na morsko dobro, gdje neke zemlje svojataju dijelove mora kao svoje teritorijalne vode. Ako je cilj kognitivna superiornost, kritično je da se razumije protivnikova kognitivna domena sve od globalnog viđenja pa do taktičke razine, smatra Visner. Bojno polje za kognitivnu superiornost uključuje složene prilagodljive sustave i sustave sustava (SoS), s inteligentnim čvorovima, vezama, signalima i granicama, digitalnim, hibridnim i ljudskim. Visnerova vizija kibersigurnosti podrazumjeva čuvanje informacija, informacijskih sustava i informacijske tehnologije i infrastrukture te postizanje rezultata u kiberprostoru koji želite (ne ono što netko drugi pokušava da vam nametne), odnosno čuvanja dijela suverenog prostora - kiberprostora (Visner, 2018.).

U intervju za CNBC tijekom konferencije u Davosu 2020., izvršni direktor Palantir-a kazao je da unutar pet godina, ona zemlja koja bude imala superiorniju vojnu umjetnu inteligenciju će određivati pravila budućnosti (Karp, 2020.).

Kognitivna superiornost je relativan atribut - održivo bolje razmišljanje, brže učenje i superioran pristup informacijama od protivnika. Na sreću, to ne zahtjeva da smo mi na pojedinačnoj razini pametniji od svakog našeg protivnika već zahtjeva da smo kolektivno pametniji, navode Hartley i Jobson.

Po njima osnove kognitivne superiornosti su:

- vizija i velika strategija za sve veći luk kognitivnog sukoba (uz predanost kognitivnoj superiornosti na razini nekadašnjeg nacionalnog projekta Manhattan), uključujući vojnu umjetnu inteligenciju/strojno učenje – kvantna superiornost;
- talent, najbolji i najbistriji;
- cjeloživotno učenje i razvijanje umova da budu spremni za neočekivano;
- favorizirani pristup granici znanosti i tehnologije (Eratostenova pripadnost);
- personalizirani sustavi prilagodljivog učenja za odrasle, koji koriste digitalnu i tradicionalnu pedagogiju s vrhunskim pristupom informacijama;
- superiornost zanosti utjecaja kao dio novih spoznaja o ranjivosti i potencijala čovjeka;
- kibersigurnost s otpornošću (defanzivna i ofanzivna);
- spoznaja ljudi, objekata, procesa i okoline radi suočavanja s novim oblicima spoznaje koji se pojavljuju (Cf. Hartley i Jobson, 2021., 23).

Mediji su stvorili okruženje koje potiče pojedinačne napade na druge pojedince. Nadalje, postoje tradicionalne korporativne aktivnosti koje nastoje unaprijediti svoje ciljeve putem utjecajnih operacija. Štoviše, naš umreženi sustav stvara kognitivne zahtjeve za koje većina korisnika nije opremljena. Kada su računalo predstavljali veliki strojevi, kojima su se brinuli pomoćnici u bijelim laboratorijskim mantilima, korisnici su sigurno mogli ostati u neznanju o zahtjevima tehnologije. Sada svako osobno računalo, pametni telefon, pametni TV ili drugi uređaj zahtijeva konfiguraciju i brigu od strane vlasnika, koji nije opskrbljen bijelim laboratorijskim ogrtačem ili znanjem i iskustvom da zadovolji svojim zahtjevima (Rothrock, 2018.). Zajedno, ovi akteri stvaraju okruženje stalnih sukoba.

Prema Rothrocku, 76% ispitanika jedne studije izjavilo je da su im računala bila kompromitirana u 2016., dok su podaci za 2015. bili 71%

odnosno 62% za 2014. godinu (Rothrock, 2018.). To znači da svaki sustav treba očekivati da bude kompromitiran – uspješno napadnut, usprkos posjedu dobre obrane, zaključuje Rothrock. Dodaje da trebamo obranu više različitih slojeva te razvijanje otpornosti kako bi se povratili i oporavili od uspješnog napada. Otpornost je „kapacitet sustava, poduzeća ili osobe da održe svoju temeljnu svrhu i integritet u srazu sa dramatično promijenjenim okolnostima“ (Rothrock, 2018.).

Uspon umjetne inteligencije i strojnog učenja, sveprisutnog nadzora, analitike velikih podataka i interneta je unaprijedilo akademsko istraživanje onog što nazivamo utjecajem odnosno kako se taj utjecaj može konvertirati u djelotvornu promjenu ponašanja. Nastajanje masovne konektivnosti interneta je prognoza koja donosi nebrojene koristi. Dok su ove koristi evidentne, povećanje površina ranjivosti na cyber napade je brojno. Barijere za ulazak u kognitivno ratovanje u velikoj mjeri se smanjuju, uključujući i cyber te biološku ratnu domenu. Kvantno računanje ide ka nevjerovatnom znanstvenom napredku ali ukradeni enkriptirani podatci koji trenutno imaju malu vrijednost će u budućnosti imati veliku zbog mogućnosti retroaktivne dekripcije. Prema Jeremy Kahn-u umjetna inteligencija „će biti najvažniji tehnološki razvitak u ljudskoj povijesti“ (Kahn, 2020.).

Kai-Fu Lee opisuje svoj pogled na strojno učenje i umjetnu inteligenciju u svojoj knjizi AI Super-Powers. Kvantno računanje, komunikacija i osjetila su ovdje u svojoj embrionalnoj fazi. Kako će oni sazrijevati, možemo očekivati velike poremećaje u digitalnoj sigurnosti. Očekuje se da će se trenutni sigurnosni procesi lako poraziti dešifriranjem. Šifrirane datoteke i komunikacija koje su ukradene danas biti će dešifrirane (retrogradno dešifriranje) u budućnosti, tvrdi Lee. Potpuni opseg njegovog nadolazećeg utjecaja je još nepoznat.

„Sve se to poklapa i stapa s novom znanošću o uvjeravanju. Sukob je složeniji, višedomenski, trans-domenski, politetski, višeredni, brže se prilagođava i strpljiviji od bilo kojeg prethodnog sukoba u povijesti. Suočavamo se sa protivnicima koji se uključuju u borbu bez ograničenja i bez pravila. Eksponencijalni porast zbroja ljudskog znanja i njegove primjene u tehniciju doveli su do pojavljivanja oblika složenih adaptivnih sustava koje nazivamo spoznajom. Primjerice, mi sada diskutiramo o spoznaji kod strojeva, gdje je njezina kvaliteta tema razgovora, a ne njezino postojanje“ (Hartley i Jobson, 2021., 10)!

Znanost utjecaja/uvjeravanja kontinuirano se transformira naoružana sa novim metodama i metrikom senzora i eksperimentiranja te targetiranja ljudskog hibridnog kognitiva. Koristeći ove metode zajedno s tehnologijom ovisnosti, uvjeravanje je sve važnije za postizanje moći za upravljanje državom, računalnu propagandu, marketing, lobiranje, odnose s javnošću i narativno i memetičko ratovanje korištenjem "slogana, slika i videa na društvenim medijima" (Donovan, 2019.).

Uvjeravanje (utjecaj) je sveprisutno u svim okolnostima ljudskog pothvata. Razlikuje se po kombinatornoj složenosti, može biti vidljivo ili skriveno, a konstruirano je za trenutnu upotrebu i isporučeno hitno ili sa strpljenjem za dugu igru. Preklapajući valni oblici utjecaja dolaze na svim ljestvicama vremena od trenutne do duge igre i mogu biti umotani u različite pakete, istinu, obmanu, perfidnost, slučajnost s razlučivanjem prilika za shi. Shi je obmana koja uključuje utjecaj na sadašnjost kao dio veće ili velike strategije za utjecaj na budućnost u povoljnom trenutku, često za dugoročnu igru s nultom sumom (Pillsbury, 2015.).

U doba masovnog i personaliziranog nadzora, digitalne društvene mreže mogu se personalizirati i "optimizirati za angažman", koristeći "svjetlucave" novosti, kanalizirajući pozornost poruka afirmacije i pripadnosti, te poruke bijesa prema unaprijed stvorenim neprijateljima, za afilijativni ili disocijativni završetak. Motori za sugestije s umjetnom inteligencijom, naoružani uvjetnim vjerojatnostima (pokrenuti strojnim učenjem) moćni su uvjerivači (Polson & Scott, 2018.). Nije potrebna autoritarna država kako bi okrenula neutralnu mrežu ka zloj namjeri. Bilo tko može sagraditi i uvježbati ju, koristeći besplatne javno dostupne alate. Eksplozija interesa za ove sustave dovela je do tisuća novih aplikacija. Neke se mogu opisati kao pomagajuće, druge kao čudne dok pojedine se s pravom mogu opisati kao zastrašujuće, navode Singer i Brooking. Baš kao što mogu proučavati snimljeni govor kako bi zaključili komponente govora - visinu, ritam, intonaciju - i naučili gotovo savršeno oponašati govor govornika. Štoviše, mreža može upotrijebiti svoje ovladavanje glasom kako bi približila riječi i fraze koje nikada nije čula. Uz zvučni zapis od minute, ovi bi sustavi mogli biti dobra aproksimacija nećijih govornih obrazaca. S nekoliko sati, oni su u biti savršeni (Singer & Brooking, 2018.).

Najveće digitalne platforme mogu prikupiti i posvetiti pozornost na svjetskoj razini. Nedavni napredak u kombinatornom uvjeravanju, naoružan umjetnom inteligencijom, dopunjen osobnim i grupnim

metrikama, može učiniti mnoge pojedince i mase sklonijim da slijede prijedloge. Odlučni mogu postati poslušni. Tehnij može ubrzati proces odlučivanja i tako promijeniti vjerojatnost (Ibid).

Temeljna ljudska pristranost je naša zadana istina ili početna pretpostavka istinitosti. Također imamo suprotnu "otvorenu budnost" ili reaktanciju koju moramo prevladati da bismo odmaknuli od svog početnog mišljenja ili bili uvjereni (Gladwell, 2019.).

Lažne vijesti su ujedno i proizvod informacijskog konflikta i alat u informacijskom konfliktu. Možemo ih definirati kao izmišljene informacije koje oponašaju medijski sadržaj vijesti u obliku, ali ne i u organizacijskom procesu ili namjeri. Društveni mediji olakšali su širenje lažnih vijesti, a privlačnost teorija zavjere bacila je ulje na vatru ka još većoj prodornosti istih. Guadagno i Guttieri navode da motivirano uvjerenje (pristranost potvrde), emocionalna zaraza i zablude podupiru prihvaćanje lažnih vijesti. (Guadagno & Guttieri, 2019.).

Pošto su ljudi naviknuti primati informacije od medija, skloniji su ih usvajati nekritički (uključujući lažne vijesti). Ondje gdje postoje proturječne informacije, ljudi preferiraju one informacije koje potvrđuju njihove postojeće stavove i uvjerenja, skloniji su „otvaranju“ i usvajanju takvih vijesti i davanja primata njima nauštrb onih sa kojima se ne slažu.

U knjizi *Weaponized Lies* Levitin tvrdi da: „Mi imamo tri načina da usvojimo informaciju: Možemo ju otkriti sami, možemo je absorbirati implicitno ili nam se ona može eksplicitno kazati“ (Levitin, 2016.). Imamo ograničenu stvarnost, naše otkrivanje novog znanja ograničeno je našim vlastitim preduvjerenjima. Primjerice, kada djeca igraju kompjuterske igrice ona slijede pravila igre, bilo da su pravila valjani prikaz stvarnosti ili ne. Što se igra čini više realnijom, više je vjerojatno da ćemo absorbirati lekcije koje ćemo potom primjeniti u realnosti. To znači da smo ranjivi na nekoga tko stvara pravila koja odgovaraju njihovim namjerama i željama. Isto se odnosi i na knjige koje često prikazuju ljudske stereotipe i mi smo skloni usvojiti te stereotipe u procesu razmišljanja. Kada nam se nešto eksplicitno kaže imamo priliku da vjerujemo ili ne vjerujemo. No, navodni autoritet izvora može utjecati na našu odluku. Kreatori lažnih vijesti mogu poljuljati naš izbor oponašajući ili diskreditirajući autoritativne izvore, zaključuje Levitin.

Laži su dio ljudske kulture otkako se vode zapisi. Oni su napadi na noosferu (ukupne informacije dostupne čovječanstvu). Međutim, naše trenutno (naizgled) inzistiranje na eufemizmima, kao što su protuznanje, poluistine, ekstremni stavovi, alternativna istina, teorije zavjere i lažne vijesti umjesto riječi "laži" te narušavanje našeg obrazovnog sustava, s uvažavanjem na pojedina kritička mišljenja, spustio je ljestvicu za laži koje se sada mogu naoružati (Cf. Levitin, 2016.). Takvo streljivo se sastoji od priča, riječi, memea, brojeva, slika i statistike. Istaknute teme uključuju deepfakes (deepfake – videosnimka osobe u kojoj je njihovo lice ili tijelo digitalno izmijenjeno tako da izgleda kao netko drugi, obično zlonamjerno korišteno ili za širenje lažnih informacija, vijesti, slika zvukova), asocijativno dekodiranje (umetanje lažnih memorija), platforme značenja, serenike, poznavanje dinamike širenja informacija naspram širenja ponašanja ili širenja nasilja, u tradicionalnim i digitalnim sustavima (Centola, 2018). Naoružane laži namjerno podrivaju našu sposobnost donošenja dobrih odluka.

O razmjeru i učestalosti govori procjena da su više od polovice web prometa i trećina korisnika Twittera botovi (Woolley & Howard, 2019.). „Twitter neistine šire se brže od istine“ (Temming, 2018.). Ova opasnost dovela je do toga da Svjetski Ekonomski Forum 2014. identificira brzo širenje dezinformacija kao jednu od 10 opasnosti za društvo (Woolley & Howard, 2019.).

Schweitzer kaže da je motiv Svemira povezanost te tvrdi da je to tako na kvantnoj razini, fizici, kemiji, biologiji, sociologiji i u našim tradicionalnim i digitalnim mrežama. Kao dio ovog motiva oduvijek su se odvijale bitke suprotstavljenih ideja uz duž ljudske skale od dijadiskih odnosa pa sve do najviših razina nacionalne, međunarodne politike i državištva. Ascendentno preoblikovanje informacija kao moći niti negira mudrost Sun-Tsua niti strategiju von Clausewitza. No ono što radi jeste da ih preoblikuje u kompleksnu matricu gdje su jedine restrikcije zakoni fizike, pristup informacijama i granice kognitivnog, zaključuje Schweitzer.

„Ne gospodine to nije revolt, to je revolucija“, bio je odgovor Vojvode od Rochefoucaulda Luisu XVI nakon juriša na Bastilju (Walton, 2016.). „Ono što mi proživljavamo je informacijska revolucija, a ne revolt. Distinkcija je u tome da promjena, paradigmataska, transformativna i ubrzavajuća, uzima svoje mjesto diljem svijeta. Baš kao što se događaji u povijesti moraju razumjeti u matrici (uvjetima) svog doba,

današnji informacijski konflikti se moraju razumjeti u današnjoj matrici. Naša matrica je jedna od ubrzanih promjena unutar naših okolnih složenih adaptivnih sustava i ubrzane promjene u samoj prirodi čovjeka kao biološkog, psihološkog, sociološkog, tehnološkog i informacijskog bića u nastajanju. Revolucija je u tehniumu (tehnologija kao čitav sustav), u noosferi (sveukupnost informacija dostupnih čovječanstvu), u čovjeku i u našem znanju o čovjeku, uključujući naše aspekte predvidljivosti i sustavne iracionalnosti“ (Ariely, 2009.).

Nedavna prošlost nam je pokazala fundamentalno važne promjene. Znanstvena postignuća uz pomoć eksperimentiranja i analize velikih podataka su konvertirala uvjeravanje sa pozicije umjetnosti na kombinaciju umjetnosti i znanosti. Kompjuterska tehnologija je ustupila povećanu obradu brzine i kapaciteta, uvećala obadrije memorije i lokalnu i udaljenu i sve moćnije softverske aplikacije. Ukupna računalna snaga se povećava za faktor deset svake godine (Seabrook, 2019.). Internet je povezao svijet, a umjetna inteligencija i strojno učenje su započeli proces restrukturiranja mnogih procesa civilizacije. Zajedno, ove promjene čine tehnologije nadzora i kontrole sveprisutnima.

Iz svih tih promjena izrodila se invazivna informacija koja pomaže:

1. Državama u kontroli i nadzoru svojih građana, provođenju vojno-sigurnosno-redarstvenih operacija, kampanja i aktivnosti;
2. Koja kontrolira osovinu i orijentir ekonomskog ponašanja, marketinga i proizvodnje;
3. Te na koncu političkim entitetima koji uz pomoć invazivne informacije kreiraju svoje izborne kampanje, kampanje utjecaja te provode sve vrste reformi unutar društva, države i organizacija, bilo nacionalnih ili međunarodnih.

Što je to invazivna informacija i kako smo je definirali? Invazivna informacija je pojam koji se odnosi na zbroj sveprisutnih prikupljenih informacija nadzora i kontrole, a koje uključivaju javne i privatne nadzorne kamere (kretanje i kontakti), praćenje sveukupnog on-line ponašanja i djelovanja (druženje, kupovina i interesi), praćenje (audio i vizuelno) u realnom vremenu i prostoru putem pametnih mobilnih uređaja, satelita i dronova te svaka druga prikupljena informacija koja proizilazi iz dotičnih mjera i radnji. Sama ideja da ste danas, što voljno što ne voljno, pod dvadesetčetverosatnim nadzorom ukazuje na činjenicu da netko ili nešto poznaje sve o vama, vaša bazična svojstva,

što volite, a što ne, sa kim se družite, kuda i kada se krećete i obitavate, gdje što i kako kupujete, koje su vam političke, vjerske, prehrambene, tehnološke, seksualne, društvene, zdravstvene, zabavne, sportske i svake druge sklonosti, slabosti, potencijali, navike i preferencije te što govorite, pišete i slušate u realnom vremenu i prostoru! Sve ostaje zabilježeno i pohranjeno. Ono što su prije samo djelomično, na određen vremenski period i uz znatan napor i trošak (uz sudski nalog) prikupljali agenti obavještajnih službi o pojedincima, sada sa lakoćom i uz vlastiti pristanak pojedinca, rade tehnološke tvrtke višestruko bolje, obimnije i uspješnije, a vremenom kontinuirao.

Paradoks je u tome što smo se pretvorili u svoje najveće neprijatelje pomažući „Velikom Bratu“ u nadzoru, dijeljenju i prikupljanju podataka i informacija o nama samima. Od postova o svemu i svačemu do selfie fotografija koje često idu u beskorisnu krajnost, glad ljudske psihe za prihvaćanjem, samo-veliĉanjem i promoviranjem te ostvarivanjem pekunijarnih interesa stavlja nas sve u domet i podložnost ovog oružja.

Doseg umjetne inteligencije i strojnog uĉenja u simbiozi sa državnim sustavima općeg i sveprisutnog nadzora predstavljaju zastrašujućii aspekt budućeg života odnosno kontrole nad istim. Opravdanja su uvijek da se poštteni građani koji se drže zakona nemaju što plašiti i brinuti, s tim da se uzima zdravo za gotovo tj. pretpostavlja se da su zakoni uvijek ispravni i pravedni odnosno da je vlast dobra i nepogriješiva. Ljudi olako zaboravljaju da se na osnovu zakona išlo u koncentracijske logore te da se kroz ĉitavu ljudsku povijest na osnovu zakona legalno ubijalo, zatvaralo i otimalo, a sve pod izgovorom legitimnosti trenutne vlasti i dogme o njezinoj nepogriješivosti i ispravnosti. Zadnji primjeri sveopćeg ludila, iracionalnosti i ljudske beskrajne gluposti vidjeli smo za vrijeme pandemije Covid-19 virusa, kada su se zbog pogrešnih pretpostavki, neznanja i narcisoidnosti vladajućii uvodile takve totalitaristiĉke mjere ograniĉavanja osnovnih ljudskih prava i sloboda, a efekat na oĉuvanje zdravlja je bio slab ili u najboljem sluĉaju neprimjetan u odnosu na krajnji rezultat pohoda virusa. Zabrana izlaska iz zemlje, gašenje bankovnih raĉuna prosvjednicima, nasilje represivnog aparata nad istima i zabrane prosvjeda protiv vlasti te uporaba vojske na ulicama, ne to nije Bjelorusija, već Kanada. Što pokazuje inverziju vrijednosti i društava koji su se godinama diĉili slobodom i demokracijom. Istina se „promijenila“ van ugla prepoznavanja, sve do toĉke apsurda gdje se svako upućivanje na ĉinjenice proglašava subverzivnim,

prijetnjom službenom poretku, a onoga koji to javno kaže se dehumanizira i ruši mu se kredibilitet.

Društvene mreže

Danas kada tajne općenito imaju skraćeni životni vijek u okruženju „gdje je sve istina“, informacija više nego ikada želi biti slobodna. U Mobile Persuasion Fogg je rekao "Vjerujem da će mobilni telefoni uskoro postati najvažnija platforma za promjenu ljudskog ponašanja" (Fogg & Eckles, 2014.).

Singer i Brooking (LikeWar - The Weaponization of Social Media, 2018.) pišu da su mnogi online aktivisti naučili na teži način da su društveni mediji promjenjiva politička bojišnica gdje ono rečeno, podjeljeno i napisano nosi stvarne životne posljedice. Često su ta ograničenja umotana u krinku religije ili kulture. Ali gotovo uvijek se zapravo radi o zaštiti vlade. Iranski režim, na primjer, vodi svoj čisti internet za bilo kakve prijetnje "javnom moralu i čednosti", koristeći takve prijetnje kao razlog za uhićenje aktivista za ljudska prava. U Saudijskoj Arabiji, najstrožije kazne su rezervirane za one koji dovode u pitanje monarhiju i kompetenciju vlade. Čovjek koji se rugao kralju osuđen je na 8 godina zatvora, dok je čovjek u invalidskim kolicima dobio 100 udaraca bičem i 18 mjeseci zatvora zbog pritužbi na njegovu liječničku skrb. Pakistan je 2017. postao prva nacija koja je nekoga usmrtila zbog internetskog govora nakon što se pripadnik šiitske manjine posvađao na Facebooku s vladinim dužnosnikom koji se predstavljao kao netko drugi. Više od vjere ili kulture, ova nova generacija cenzora oslanja se na pozive na nacionalnu snagu i jedinstvo. Cenzura nije radi njih, objašnjavaju ti čelnici, već radi dobrobiti zemlje. Kazahstanac koji je posjetio Rusiju i na svojoj Facebook stranici kritizirao ruskog predsjednika Vladimira Putina osuđen je na tri godine kazne zatvora zbog izazivanja "mržnje". Ruskinja koja je objavila negativne priče o invaziji na Ukrajinu dobila je 320 sati rada zbog "diskreditacije političkog poretka".

Ideja Kremlja je posjedovati sve oblike političkog diskursa, ne dopustiti da se bilo kakvi nezavisni pokreti razvijaju izvan njegovih zidova, piše Peter Pomerantsev, autor knjige Ništa nije istina i sve je moguće. Vidljivije sredstvo za ovo nastojanje je Rossiya Segodnya (Russia Today, ili RT), novinska agencija ste osnovana 2005. s deklariranom namjerom da Rusiju podijeli sa svijetom. „Kad su se vladine vlasti borile da zaustave vatreni demokratski aktivizam koji se širio ruskim

društvenim mrežama nakon obojenih revolucija i Arapskog proljeća, skupina je uskočila kako bi povukla zastoj, hvaleći Putina i uništavajući njegove protivnike. Kremlj, impresioniran ovim domoljubnim volonterima, upotrijebio je motor kapitalizma da ubrza proces. Zamolio je ruske oglašivače da vide mogu li ponuditi iste usluge, višeće masne ugovore kao nagradu. Obvezalo se gotovo desetak velikih tvrtki. I tako su rođene 'tvornice trolova'. Svaki dan stotine mladih hipstera stizale bi na posao u organizacije poput agencije za istraživanje interneta bezazlenog naziva, smještene u ružnoj neostaljinističkoj zgradi u Primorskom okrugu u Sankt Peterburgu. Smjestili bi se u svoje skućene zavoje i prionuli poslu, preuzimajući niz lažnih identiteta poznatih kao 'sock-puppets'. Posao je bio pisanje stotina postova na društvenim mrežama dnevno, s ciljem otmice konverzacija i širenja laži, a sve u korist ruske vlade. Oni koji su radili na "Facebook stolu" koji su ciljali na inozemnu publiku dobili su dvostruko veću plaću od onih koji su ciljali na domaću publiku. Prema dokumentima koji su procurili u 2014., svaki zaposlenik je dužan, tijekom prosječnog dvanaestosatnog dana, 50 puta objaviti novinske članke. Svaki bloger mora održavati šest Facebook računa koji objavljuju najmanje tri objave dnevno i raspravljaju o novostima u grupama najmanje dva puta dnevno“ (Singer i Brooking, 2018.).

Koliki utjecaj društvene mreže imaju na mladež opisuju digitalni sociolozi navodeći kako iste kreiraju novu realnost koja više nije ograničena horizontalnom percepcijom i u kojoj online svađa može i jeste jednako stvarna kao i staromodno fizičko svađanje licem u lice. Razlika u online sukobu je što „čitav svijet“ svjedoči izrečenomu. 80% srednjoškolskih sukoba u školama Chicaga-a se danas istraživa i online. Ubojstva bandi u Chicagu dobila su sasvim novu dimenziju pozicioniranjem društvenih mreža kao primarnog sredstva komunikacije. Naime, mnogi sukobi nastaju zbog neprimjerenih komentara i uvreda upravo zbog objavljenih sadržaja na istima (Ibid.). Pošto je logika mladih u bandama takva da uvrede primaju blago rečeneo pre više k srcu, dolazi i do osobnih osveta ali i „čuvanja reputacije“ čitave bande. Robert Rubin koji u Chicagu vodi interventnu grupu za pomoć, Advocates for Peace and Urban Unity, (bivšim) pripadnicima bandi, ističe kako su društveni mediji neprijatelj bez lica i kako vjeruje da riječi danas uzrokuju da ljudi umiru (Public Enemies: Social Media Is Fueling Gang Wars in Chicago).

Hvaljenje materijalnim bogatstvom objavom mnoštva slika te prikaz surovih egzekucija svojih rivala na društvenim mrežama, pojava je koja je uzela regionalni danak među pripadnicima raznih narkokartela i uličnih bandi diljem srednje i južne Amerike. Objave surovih slika mrtvih i poginulih diljem svjetskih ratišta također su, nažalost, postale redovita pojava.

Kaptologija je proučavanje računala kao utjecajnih tehnologija, ističe Fogg. Ovo uključuje dizajn, istraživanje, etiku i analizu interaktivnih računalnih proizvoda (računala, mobilnih telefona, web stranica, bežične tehnologije, mobilnih aplikacija, video igrice itd) kreiranih u svrhu mijenjanja ljudskih stavova ili ponašanja. U svojoj knjizi *Persuasive Technology*, Fogg piše o dotičnim elementima kaptologije. Jasno je da potencijalna meta uvjeravanja (osoba) nije interakcija s ljudskim bićem u susretu licem u lice. Međutim, meta nije u interakciji s "računalom", već s računalnim sučeljem - obično računalnim monitorom, zaslonom mobilnog telefona ili govornom "osobnošću" kao što su Alexa ili Siri. Velika količina ljudske interakcije koja se događa putem tih istih uređaja smanjuje primjetnu razliku između uvjerljivih susreta licem u lice i računalnih uvjerljivih susreta (Fogg, 2003.). Fogg je istaknuo nekoliko prednosti koje računala imaju nad ljudima u kampanjama utjecaja. Računala su uporna, omogućavaju anonimnost, mogu pristupiti ogromnim setovima podataka, varirati u svim mogućim oblicima, veličinama i količinama kod svojih prezentacija, jako širiti simultane napade na svoje mete i jednostavno biti svugdje. Ove prednosti su zapravo samo početak. Ljudi također mogu varirati svoje uvjerljive prezentacije. Međutim, ova se varijacija temelji na vještini određenog čovjeka u čitanju situacije i modificiranju. Računalne prilagodbe mogu se temeljiti na znanstvenim istraživanjima, korištenjem tih velikih skladišta podataka, kako bi se na temelju situacije odabrala varijacija koja će najvjerojatnije uspjeti, tvrdi Fogg.

Propaganda i njezine namjerne nove snage društvenih medija mogu proizvesti blagi/ozbiljni pad kognitivnih sposobnosti, deficite pažnje, te poremećaje raspoloženja i anksioznosti, modificirati impulzivnost ili odbojnost prema neprijatelju, utječući na kognitivni kapital. Korištenje digitalnih neurotoksikanata za mentalnu kontaminaciju, široki i duboki mentalni eksperimenti, optimizacija ponašanja, trenutni, makar i privremeni utjecaj afekta, upravljanje pozitivnim/negativnim očekivanjima i dimenzijama osjećaja straha te imaginarnih/proizvedenih prijetnji, područja su interesa kognitivnog bojnog polja.

Autor definira digitalne neurotoksikante kao kognitivne tvari koje mogu uzrokovati štetne učinke na psihosomatski sustav i u konačnici, po potrebi, izazvati poslušno djelovanje ili ne djelovanje. Ogroman broj i raznolikost potencijalno neurotoksičnih kognitivnih tvari uključuje informacije, dezinformacije, pogrešne informacije, istine, poluistine, ne istine, činjenice, laži, točne i netočne podatke/statističke pokazatelje, znanje i protuznanje, a njihovi izvori uključuju televizijske, tiskane, radio i digitalne/društvene medije/mreže, izjave dužnosnika, političara, znanstvenika, javnih osoba i običnih stanovnika, odnosno znanje pohranjeno u knjigama, sjećanjima i u noosferi. Ulazak dotičnih kognitivnih tvari se može dogoditi medijskom, društvenom i osobnom apsorpcijom.

Skraćeno digitalni neurotoksikanti su sublimacija svih operativnih sredstava koji utječu na naše kognitivne funkcije, oblikuju javno mnijenje i nagone nas na djelovanje.

Informacijske operacije sve manje klasično lažu te se u kampanjama dezinformiranja sve češće upuštaju u kreiranje činjenica i to na takav način da grade sveobuhvatnu novu realnost rasprostranjenu na više dimenzija i sa više razina. To je moguće iz razloga što je evolucija informacije došla do razine da je postala samosvjesna ljudske kognitivne ograničenosti, odnosno vijeka trajanja znanja koje je ograničeno samo na jedan ljudski vijek. Povijest je postala informacijsko umjetničko platno na kojem doslovno možete naslikati što želite, kazati bez ikakve odgovornosti što hoćete i utvrditi „istinu“ koja vam trenutno odgovara. Kada sve to formatirate u oblik znanstvenog djela i uvrstite u obrazovni sustav, proces indoktrinacije novog naraštaja počinje.

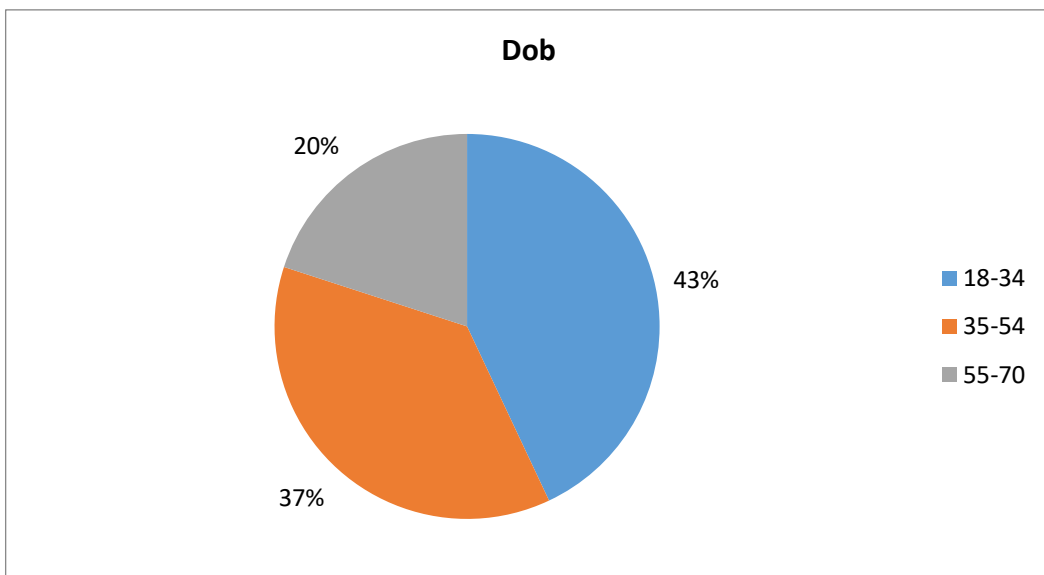
Većina nije svjesna kako mediji oštećuju naše kognitivne autoputeve i naše emotivne centre sve dok ne shvate sa kojom količinom ljutnje, mržnje i isključivosti hodaju svaki dan. Započinjanje svađa i prepirki sa drugima čak i kada se one mogu izbjeći. Bilo da je to na radnom mjestu ili javnom/privatnom prostoru, izljevi bijesa prema svima koji se ne slažu sa vašim viđenjima, stavovima i uvjerenjima do točke fizičkog sukoba. Sve je to posljedica utjecaja medija odnosno informacijskog djelovanja. S tim da treba naglasiti da 99% onih na koje utječe, apsolutno nema nikakve opipljive materijalno-financijske koristi od takvog ponašanja, naprotiv imaju isključivu štetu. Tu leži propagandni paradoks, kada meta zdušno radi u korist svoje štete i pri tome ju nose najizraženije emocije. Ovaj i ovakav medijski predator, koji ima novo stanište u društvenim mrežama, se hrani vašom ljutnjom i

pozornošću. On izaziva najgore u vama, potičući nasilje, prvo unutar vaše svijesti pa sve do fizičkog dijela, pretvarajući vas u modernog zombija koji u prosjeku više sati dnevno visi na raznim ekranima upijajući svaku česticu svjetlosti te svaki elektron prijenosa. Ovisnost koju izaziva mržnja i patološka želja da se porazi i uvjeri onaj drugačiji, hrani se sa još više sati izloženosti izvorima informiranja i sudjelovanjima u raznim objavama i debatama. Ovaj proces crpljenja energije, usjeravanja i zadobijanja pažnje ostvariva zadane ciljeve onima koji ga kontraliraju. Onog trena kada postane „ovisni“, nitko vam više ništa ne može kazati novo, samo vi ste informirani i znate sve tajne te imate uvid i u stanje onih koji vladaju iz sjene (da ne nabrajamo ustaljene dezinformacije). I opet se vraćmo do onog početnog apsurdna i nejasnoća koja ponovno postaju mrijestilište dezinformacija, polulaži i mnoštva interesa. Jedini poznati lijek (barem ovom autoru) jeste isključenje iz tog informativnog okoliša i prestanak dobrovoljnog sudjelovanja.

Istraživanje

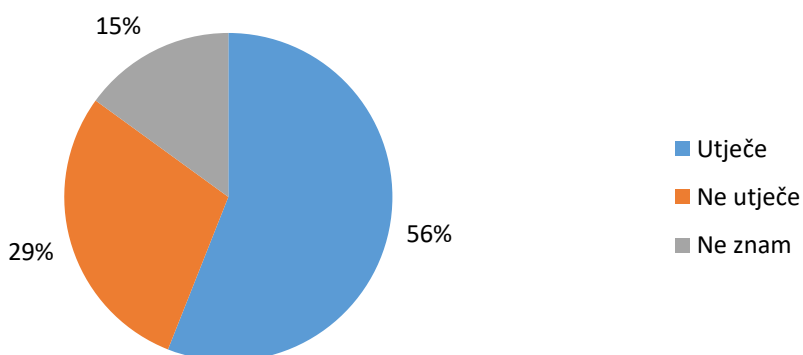
Tijekom mjeseca kolovoza i rujna 2022. provedeno je socijološko terensko anketno ispitivanje na uzorku od 600 građana u tri velika bosanskohercegovačka grada Mostaru, Sarajevu i Banja Luci. Cilj istraživanja bio je ispitati stupanj znanja javnosti o terminima i tematici informacijskih operacija, kognitivne superiornosti te povezanih djelatnosti. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 603 sudionika, od čega 48% muškaraca (N=286), 52% žena (N=316) i jedan se sudionik/-ica (N=1) nije izjasnio na ovo pitanje.

Prema raspodijeli u odnosu na dob, 43% (N=259) sudionika je u dobi od 18-34 godine, 37% (N=223) u dobi od 35-54 godine i 20% (N=121) u dobi od 55-70 godina.

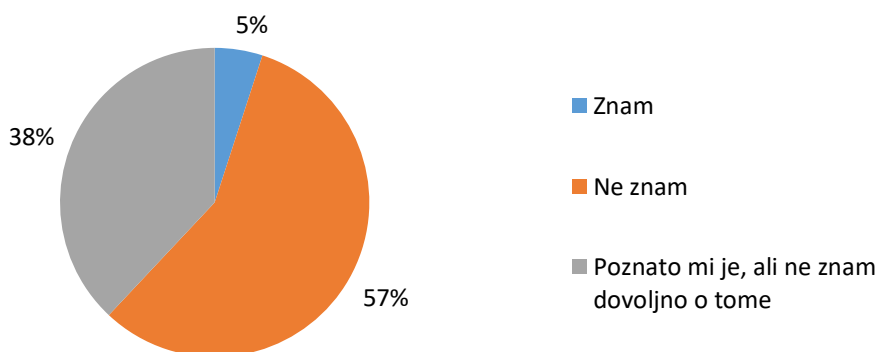
Na pitanje Kako biste ocijenili utjecaj informativnog izvještavanja u BiH na vaše mentalno zdravlje, 59% sudionika (N=353) izjavilo je izrazito negativno, 27% (N=166) negativno i 14% (N=84) pozitivno.

2. Da li informativni program utječe na vaše mišljenje i stav o svakodnevnim političko-sigurnosnim temama?

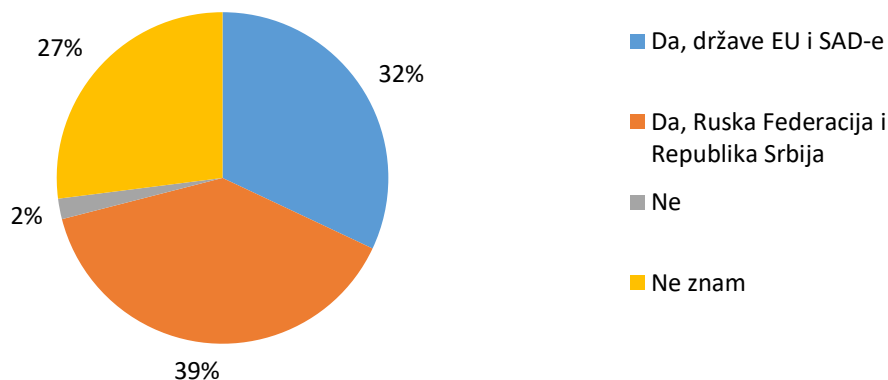
Na pitanje Da li informativni program utječe na vaše mišljenje i stav o svakodnevnim političko-sigurnosnim temama, 56% (N=334) sudionika se izjasnilo da utječe, 29% (N=177) da ne utječe i 15% (N=92) da ne znaju.

3. Znete li što su informacijske operacije i kognitivna superiornost?

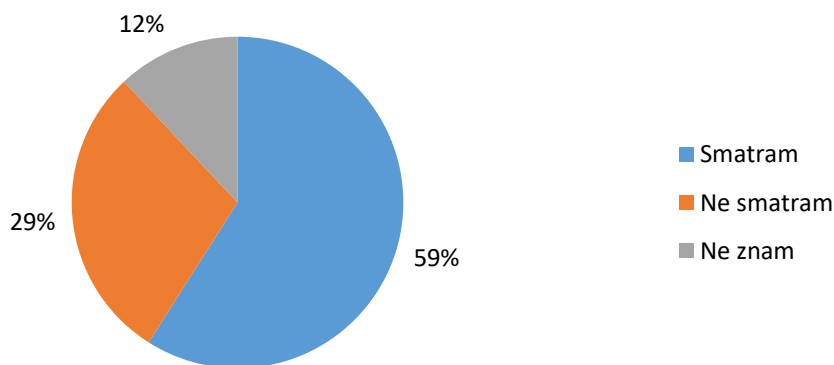
Na pitanje Znete li što su informacijske operacije i kognitivna superiornost, 57% (N=342) sudionika je izjavilo je da ne zna, 38% (N=228) da im je poznato, ali da ne znaju dovoljno o tome i 5% (N=33) da znaju.

4. Da li po Vašem mišljenju pojedine države plasiraju dezinformacije u informativni prostor Bosne i Hercegovine?

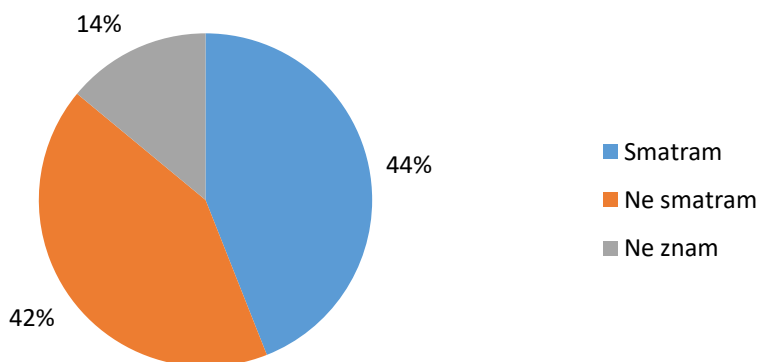
Na pitanje Da li po Vašem mišljenju pojedine države plasiraju dezinformacije u informativni prostor Bosne i Hercegovine, 39% (N=310) sudionika izjavilo je Da, ističući Rusku Federaciju i Republiku Srbiju, 32% (N=248) izjavilo je Da, ističući države EU i SAD-e, 27% (N=210) da ne zna i 2% (N=19) Ne.

5. Da li smatrate da Ruska Federacija ima negativni utjecaj na političko-sigurnosno stanje u BiH?

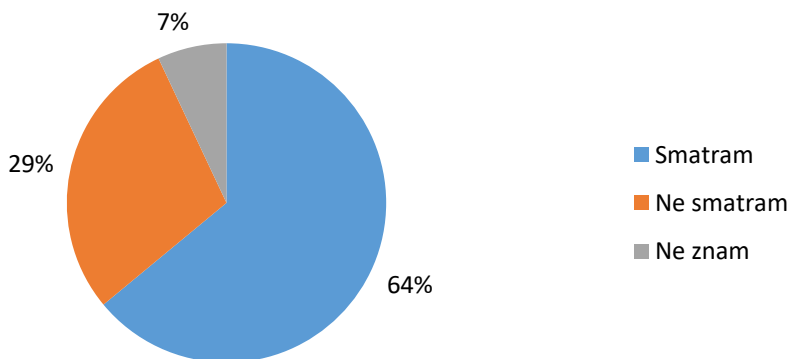
Na pitanje Da li smatrate da Ruska Federacija ima negativni utjecaj na političko-sigurnosno stanje u BiH, 59% (N=358) sudionika izjavilo je da smatra, 29% (N=174) da ne smatra i 12% (N=71) da ne zna.

6. Smatrate li da zemlje EU imaju pozitivan utjecaj na političko-sigurnosno stanje u BiH?

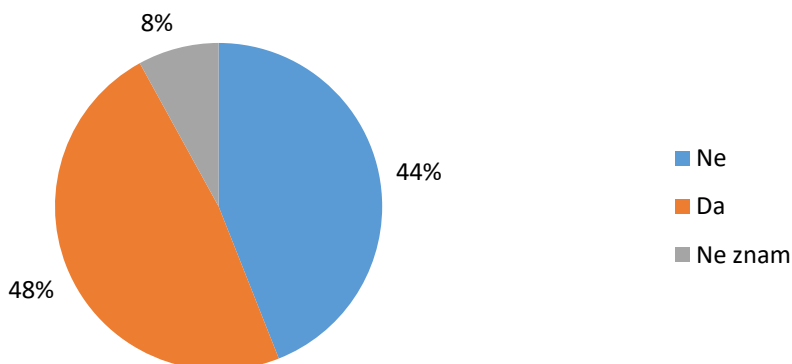
Na pitanje Smatrate li da zemlje EU imaju pozitivan utjecaj na političko-sigurnosno stanje u BiH, 44% (N=267) sudionika se izjasnilo da smatra, 42% (N=252) da ne smatra i 14% (N=84) da ne zna.

7. Smatrate li da BiH klizi ka vjerskom fundamentalizmu i novom ratu?

Na pitanje Smatrate li da BiH klizi ka vjerskom fundamentalizmu i novom ratu, 64% (N=474) sudionika izjavilo je da smatra, 29% (N=210) je izjavilo da ne smatra i 7% (N=50) da ne zna.

8. Osjećate li, zbog medijskog izvještavanja, nekada izrazito negativne emocije prema pripadnicima drugih nacionalnosti u BiH?

Na pitanje Osjećate li, zbog medijskog izvještavanja, nekada izrazito negativne emocije prema pripadnicima drugih nacionalnosti u BiH, 48% (N=346) sudionika kazalo je Da, 44% (N=318) je kazalo Ne i 8% (N=55) je kazalo da ne znaju.

Zaključak

Istinu samo možete sami spoznati, ona se teško može vjerodostojno prenijeti. Iz tog razloga, između ostalog, istinu je zahtjevno ili gotovo nemoguće naći u medijima jer se ona sama direktno, neposredno spoznaje, veoma teško ju je prenijeti. Sad se postavlja pitanje kako spoznati istinu koja je tisuću, dvije ili pet tisuća kilometara daleko? Odgovor je veoma teško ili nikako jer čim se prenosi ona postaje dio interpretacije, a interpretacija je uvijek subjektivna nikad objektivna. To su parcijalno preklapajuće granice stvarnosti.

Čak nije ni važno vjerujete li u laž, već samo prihvaćate li ju. Ako je prihvaćate to u biti znači da se predajete, stavljate na raspolaganje, na korištenje drugima. Snaga laži, dezinformacije je u tome što male greške počinjene na temeljima istih mogu prerasti u katastrofalne neuspjehe. Živimo u čudnom polarizirajućem vremenu gdje ne samo da postoje mišljenja koja nas razdvajaju već izgleda da mi dobivamo informacije iz zasebnih izvora koje onda vode do nesporazuma o onome što su u biti činjenice mnogih pojava.

Društvene mreže su promijenile ne samo poruku već i dinamiku konflikata. Način na koji se pristupa informaciji, kako se njome raspolaže i manipulira i kako se ona širi je uzelo posve novi momenat. Iz temelja se izokrenula čitava paradigma pobjede i poraza jer je sada informacijsko djelovanje određiva pobjednike i gubitnike u hiperrealnosti. U toj prividnoj realnosti, kognitivni manevri i kognitivna strategija su postali neizostavni procesi i temeljno-pripremljene radnje, a društvene mreže krvotok njihovog utjecaja.

Usmjeravanje i okupiranje pažnje te posljedično zauzimanje svijesti su tehnike i radnje na putu ka kognitivnoj superiornosti. Utjecaji psiholoških i algoritamskih manipulacija kroz mnoštvo viralnih operacija dovode do takvog psihičkog naprezanja, intelektualnog zastoja i opterećenja u procesuiranju podataka da se u konačnici iscrpljeni i informacijama izbombardirani um jednostavno predaje u nemogućnosti nošenja sa situacijom. Um koji više nije u stanju da misli niti da kritički prosuđuje već se samo predaje i stavlja na raspolaganje. Alegorijski gledano, to je kao da vas konstantno zapljuskuju golemi valovi, iznova i iznova vas izbacujući iz ravnoteže do točke potpune fizičke iscrpljenosti kada se jednostavno fizički i psihički izmoreni predajete većoj, neumoljivoj sili.

Društveni mediji su preoblikovali informacijski rat, a informacijski rat je sada radikalno preoblikovao spoznaju realnosti i svijesti. U ovom velikom seizmičkom pomaku, važno je razumjeti da se kognitivna superiornost postiže sposobnošću oblikovanja narativa koji pak utječe, razvija i kreira obrise našeg razumjevanja realnosti (točnije ciljanog privida realnosti) i tako izaziva osjećaje koji nas nagone na djelovanje ili ne djelovanje, ujedno stvarajući psihološku vezu sa nama na najosobnijoj razini, a istodobno stječući uvjete da nam se čini isto iznova i iznova. Privid vjerno reflektira neobičnu autentičnost reljefa, jasnoće i izvanredne sličnosti sa stvarnošću, te on kao takav u umu čovjeka ostavlja dugotrajan i snažan utisak na informacijsko uslovljeni, a već posljedično poremećeni i uznemireni čovjekov organizam. Stvara se privid realnosti, a prividu se ne zadaju udarci jer tu nema mnogo zaštitnog mehanizma kada ste mu izloženi. Ono što pak možete učiniti jeste, ne izlagati se takvom djelovanju niti primati informacije sa tih i sličnih izvora. Čime dolazimo do paradoksa suvremenog informacijskog okoliša u kojemu je slika jasnija što se udaljeniji, manje emocionalni involviraniji i manje informacija imate, a više koristite intelekt zasnovan na objektivnim povijesnim i univerzalnim činjenicama.

Rezultati istraživanja u BiH (koje je vršeno u neposredno predizborno vrijeme) su pokazali da većina stanovnika ne poznaje termine kognitivne superiornosti i informacijskih operacija. S druge strane istraživanje pokazuje da medijske informacijske operacije imaju apsolutno negativni utjecaj na mentalno zdravlje i raspoloženje građana te da oblikuje njihovu svijest o trenutnim političko-sigurnosnim temama. 32% ispitanika smatra da zemlje EU i SAD-e plasiraju dezinformacije u informativni prostor BiH, naspram 39% koji to isto misle za Rusku Federaciju i Republiku Srbiju. Također, 59% ispitanika smatra da Ruska Federacija ima negativni utjecaj na političko-sigurnosno stanje u BiH. Ono što iznenađuje jeste da samo 44% ispitanika smatra da EU ima pozitivan utjecaj na političko-sigurnosno stanje u BiH, naspram 42% koji misle suprotno. U usmenim komentarima koji su dali tijekom ankete (iz kvote od 42%), ispitanici ističu Saveznu Republiku Njemačku kao državu koja namjerno održava status quo na ovim prostorima, a s ciljem izvlačenja kvalificirane radne snage iz zemlje. Ono što je zabrinjavajuće jeste da čak 64% ispitanika smatra da BiH klizi ka vjerskom fundamentalizmu i novom ratu, dok istovremeno 48% ispitanika izražava da nekada ima izrazito negativne osjećaje prema pripadnicima drugih nacionalnosti u BiH.

Literatura

1. Aspesi, C., & Brand, A. (2020.) In pursuit of open science, open access is not enough. *Science*, 368, 574-577.
2. Ariely, D. (2009.) *Predictably irrational*. New York: HarperCollins.
3. Arquilla, John - Borer A. Douglas (2007.) *Information Strategy and Warfare - A guide to theory and practice*. Routledge, New York and London.
4. Armistead, Leigh (2007.) *INFORMATION WARFARE - Separating Hype from Reality*; Potomac Books, Inc. Washington, D.C.
5. Brose, C. (2020.) *The kill chain: Defending America in the future of high-tech warfare*. New York: Hachette Books.
6. Berger, J. (2020.) *The catalyst: How to change anyone's mind*. New York: Simon & Schuster.

7. Chairman of the Joint Chiefs of Staff (2017.) Joint planning, Joint Publications 5-0. Washington, DC: Chairman of the Joint Chiefs of Staff.
8. Chinese Academy of Military Science (2018.) The science of military strategy (2013). Lexington: 4th Watch Publishing Co. (4.W. Co, Tran.).
9. Clausewitz, C. v. (1993.) On War. New York: Alfred A Knopf, Inc.. (M. Howard & P.Paret, Trans.).
10. Centola, D. (2018) How behavior spreads. Princeton: The Princeton University Press.
11. Christopher, Paul (2008.) Information operations - Doctrine and Practice (A Reference Handbook), Contemporary Military, Strategic, and Security Issues; Praeger Security International; Westport, Connecticut, London.
12. Donovan, J. (2019.) Drafted into the meme wars. MIT Technology Review (pp. 48-51).
13. Dean S. Hartley III; Kenneth O. Jobson (2021.) Cognitive Superiority – Information to Power. Springer Nature Switzerland AG: Cham, Switzerland.
14. Gladwell, M. (2019.) Talking to strangers: What we should know about the people we don't know. New York: Little, Brown and Company.
15. Guadagno, R.E. & Guttieri, K. (2019.) Fake news and information warfare: An examination of the political and psychological processes from the digital sphere to the real world. In I.E. Chiluba & S.A. Samoilenko (Eds.) Handbook of research on deception, fake news and misinformation online (pp. 167-191). IGI Global.
16. Fogg, B.J., & Eckles, D. (2014.) Mobile persuasion. Stanford: Stanford Captology Media.
17. Levitin, D.J. (2016.) Weaponized lies. New York: Dutton.
18. 80 percent of the fights: Ben Austen, „Public Enemies: Social Media Is Fueling Gang Wars in Chicago“, Wired, 17.09.2013., <https://www.wired.com/2013/09/gangs-of-social-media/>.

19. Joseph L. Strange and Richard Iron (2004.) „Center of Gravity: What Clausewitz Really Meant“ (report, National Defense University, Washington, DC) <http://www.dtic.mil/tr/fulltext/u2/a520980.pdf>.
20. Mercier, H. (2020.) Not born yesterday: The science of who we trust and what we believe. Princeton: Princeton University Press.
21. Manuel Castells, The Information Age: Economy, Society and Culture, vol.1, The Rise of the Networked Society, quoted in Paul DiMagio et al., „Social Implications of the Internet“, Annual Review of Sociology 27 (2001):309.
22. Maan, A. (2018.) Narrative warfare. Narrative Strategies Ink.
23. Martin, S., & Marks, J. (2019.) Messengers: Who we listen to, who we don't, and why. New York: Hachette Book Group.
24. Kolobara, Robert (2017.) IDEOLOGIJA MOĆI – informacija kao sredstvo, Udruženje za društveni razvoj i prevenciju kriminaliteta - UDRPK, Mostar.
25. Kelly, K. (2016.) The inevitable. New York: Viking Press.
26. Kahn, J. (2020.) The quest for human-level A.I. Fortune (pp.62-67)
27. Karp, A. (2020.) CNBC intervju sa izvršnim direktorom Palantir-a Alex Karpom na konferenciju u Davosu. YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=Mel4BWWk5-k>
28. Kello, L. (2017.) The virtual weapon and international order. New Haven: Yale University Press.
29. Lee, K.-F- (2018.) AI superpowers: China, silicon valley, and the new world order. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
30. Singer, P.W., & Brooking, E.T. (2018.) LikeWar: The weaponization of social media. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
31. Seabrook, J., (2019.) The next word. The New Yorker (pp. 52-63).
32. Pillsbury, M. (2015.) The hundred-year marathon: China's secret strategy to replace America as the global superpower. New York: St. Martin's Press.

33. Rothrock, R.A. (2018.) Digital resilience: Is your company ready for the next cyber threat? New York: American Management Association.
34. McFate, S. (2019.) The new rules of war: Victory in the age of disorder. New York: William Morrow.
35. Visner, S.S. (2018.) Challenging our assumptions: Some hard questions for the operations research community. 11.12.2018. Mors Emerging Techniques Forum: <http://www.mors.org/Events/Emerging-Techniques-Forum/2018-ETF-Presentations>
36. Temming, M. (2018.) Detecting fake news. Science News (pp. 22-26).
37. Walton, G. (2016.) Unique histories from the 18th and 19th centuries. Preuzeto 07.07.2018. sa <https://www.geriwalton.com/words-said-during-french-revolution/>

